

זרבנן, גיעולי נכרים חידוש הוא, דהא כל נותן טעם לפגם מותר... והכא אסור. ומעלה היא שעשתה תורה להכשיר הכלים, בדומה לטבילה שהצריכה תורה לכלים חדשים, אלא שלגבי טבילה אם נשתמש בכלי בלא טבילה לא נאסר המאכל, ואילו כאן אף בדיעבד אסור בלא הגעלה (עפ"י מאירי בשם גדולי הדורות; בדק הבית לרא"ה ד, א בשם הרמב"ן).

ויש לפרש שגדר האיסור הוא להחשיב הטעם הנפלט מהכלי כדבר אסור, הגם דבעלמא אין פליטה כזו אוסרת (וע' שו"ת ר"ח או"ז סד). ולדברי המאירי (וכ"כ בנובי"ת נא) כן הדין אף בכלים של ישראל שבלעו איסור. ויש מי שכתב שלדעת האומרים טעם כעיקר לאו דאוריתא, אם בישל בכלי שבלע איסור לא נאסר התבשיל, ואעפ"י לכתחילה צייתה תורה להגעיל, ומצינו חילוקים בין 'לכתחילה' ל'דיעבד' בדאוריתא (עפ"י פרי מגדים צג שפ"ד סק"ג בדעת הרמב"ם. ונקט שם שהוא הדין בכלי של ישראל שבלעו איסור. ואולם בכרתי ופלתי (צח סק"ב) נקט בדעת הרשב"א שהחידוש הוא רק בכלי נכרים [ואף לענין דיעבד], אבל לא בכלי ישראל – אם טעם כעיקר לאו דאוריתא).

דהא כל נותן טעם לפגם מותר דגמרינן מנבילה. נתבאר בע"ז סו.

*

דרשינן בגמרא, חד אמר לטעם כעיקר, וחד אמר להיתר מצטרף לאיסור. ונראה שמר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי, ואחד רמז בדבריו הקדושים דבר אחד והשני דבר אחר; והוא – טעם היינו הסתכלות איסור חלילה, או איזה מחשבה והרהור רע חלילה הוא כעיקר עבירה גופא, וצריך לשמור עצמו מאד בזה כמו מהעיקר-עבירה.

ומר אמר 'היתר מצטרף לאיסור' – שהנה עיקר מניעת האדם מעבודת הבורא הוא עסק הפרנסה שקשה בקריעת ים סוף, ורובם נכשלים חלילה בעסק משא ומתן שצריך ליוזר מאד בזה, כולי האי ואולי. וזהו שאמרה היונה 'הו מזונותי מרויחן כזית ומסורין בידך ואל יהיו מתוקין כדבש ותלויין ביד בשר ודם' (עירובין יח.) – פרוש, שהבחירה תהיה בידך, שאתה תבחר בעסקי מזונות ולא אני, כי מתיראת אנכי שלא יהיה זאת בידי שלא אתמוטט חלילה, מחמת שצריך לזה שמירה גדולה. וזהו 'חצי זית איסור וחצי זית היתר מצטרפין' (ערש"י כאן) – שקצת עושה באמונה לפעמים ולפעמים להיפך חס וחלילה, אז גם ההיתר נבלע באיסור חלילה (נועם אלימלך נשא).

דף מה

זרבנן אמרי לך מיצרך צריכי; חטאת להיתר מצטרף לאיסור וחולין מקדשים לא גמר, ומשרת ליתן טעם כעיקר ומכאן אתה דן לכל התורה כולה. ואם תאמר מדוע לא נאמר להפך; חטאת לטעם כעיקר, ובקדשים בלבד, ומשרת להתר מצטרף לאיסור, ומשם נלמד לכל התורה? ויש לומר, מסתבר להעמיד טעם כעיקר לכל איסורי תורה יותר מהתר מצטרף לאיסור (עפ"י תוס' רבנו פרץ).

ומפרש שם שטעם כעיקר חמור יותר שהרי יש בו כרת, כגון בחמץ ובחלב, משא"כ התר מצטרף לאיסור אינו אלא בלאו, שהרי תערובת חמץ אין בה כרת.

ואין להקשות אדרבה, נקוט את החידוש הפחות, התר מצטרף לאיסור, שכן אין בו כרת, ומנין לחדש את החמור יותר – אך

נראה פירוש דבריו מכך שראינו שטעם כעיקר חמור בכרת, סימן הוא שאינו איסור מחודש אלא גילתה תורה שטעם האיסור הריהו כאיסור עצמו, משא"כ התר מצטרף לאיסור הוא חיוב חדש, והראיה מכך שאין קיימים בו כל הדינים של האיסור עצמו שהרי אינו בכרת, ועל כן התר מצטרף לאיסור הוא חידוש-דין יותר מטעם כעיקר. וע"ע בדברי בעל המאור. [וצ"ע במה שכתב באגרות משה (ח"מ ח"א סוס"י פד) להפך, שאם טעם כעיקר חמור מהתר מצטרף לאיסור, יש לדרוש מן הכתוב התר מצטרף לאיסור].

וכיו"ב מבואר לעיל שבשר בחלב חידוש הוא דאי תרי ליה כוליה יומא בחלבא שרי, ולכאורה חידוש זה קולא הוא על פני שאר איסורים – אלא כלומר כיון שראינו שהטעם אינו אוסר אלא בדרך בישול, הרי הבישול הוא דין מחודש הלכך אפשר שחמור הוא ואין ללמוד ממנו.

תירוץ אחר לקושיה הנ"ל, ע' בפירוש מהר"ם חלאה.

'לימד על איסורי נזיר שמצטרפים זה עם זה'. על צירוף מיני אכילה עם שתיה, ועל טיב ההתראה בצירוף כמה איסורי נזיר – ע' במובא בגזיר לר.

'מקום העשוי לחזק'. לפרש"י, 'לחזק' – כמו 'להחזיק'. כלומר בתחית העריבה, שם משמש הבצק כעריבה עצמה להחזיק את המים. [וכן במה שאמרו להלן 'במקום ליש' דהיינו בדפנות, מקום העשוי להחזיק את העיסה בשעת לישתה]. ולפרוש התוס' 'לחזק' – את הכלי, על ידי סתימת החורים והסדקים [בין שהבצק נתון בעריבה מבפנים בין מבחוץ. ראשונים].

'מכלל דפחות מכזית אפילו במקום שאין עשוי לחזק אינו חייב לבער'. ומשמע במשנה שאפילו יש בין הכל כזית אלא שאינו במקום אחד, אין צריך לבער. ויש לפרש הטעם, מפני שכל חתיכה בפני עצמה בטלה במיעוטה ומן הסתם כל אדם מבטל חתיכות אלו הלכך אין כאן 'בל יראה' [ויתכן שמדובר רק אם ביטל בפירוש]. ולא חששו שמא יצרפם יחדיו ויאכל כזית ויתחייב כרת – לפיכך לא הצריכו חכמים לבער (ע' ט"ז תמב סק"ה ופני יהושע; שיעורי הגרשו"א).

'איכא דמתני לה אסיפא... אבל במקום שאין עשוי לחזק – חייב לבער'. יש סוברים חייב לבער מהתורה, ואף על פי שאין בבצק כזית, שכשם שחצי שיעור אסור באכילה מן התורה, כך גם לענין איסור שהייה (עפ"י מהר"ם חלאה ותוס' רשב"א כאן. וכן הסכימו כמה אחרונים; פרי חדש, פרי מגדים ועוד). ויש שכתבו שאין איסור 'חצי שיעור' מהתורה אלא באיסורי אכילה, או באיסור שיש בו מעשה (עפ"י שו"ת חכם צבי פו).

ויש לומר שאין הוכחה ממהר"ם חלאה לאסור חצי שיעור בכל האיסורים שאינם של אכילה, כי י"ל דוקא בבל יראה שהוא הרחבה לאיסור אכילת החמץ (כסברת הר"ן ריש מסכתין), לכן נקט מסברא שכשם שהאכילה אסורה מהתורה בחצי שיעור, כך שהייתו אסורה. [וכן י"ל גבי איסור סחורה במינים טמאים בפחות מכשיעור].

ובשאלת אריה (סוס"י פא) פירש ששונה אכילת 'חצי שיעור' שאילו ימשיך לאכול כשיעור, הרי נמצא למפרע גגם החצי-שיעור שאכל בתחילה הוא מחייבו, לכך אסור מהתורה כבר עתה, משא"כ לענין בל יראה, גם אילו יצרף עוד כחצי זית לא יעבור אלא מאז ואילך, הלכך עתה אין שום איסור תורה. ע"ע טעמים נוספים וצינוי מ"מ, במובא לעיל ו: ה.

(ע"ב) 'קשיין אהדדי'. אין זו קושית הגמרא, שהרי בכל מקום מצאנו מחלוקות הבריות אהדדי, אלא כלומר כיון שקשיין אהדדי כיצד נעשה (מהר"ם חלאה).

הפת שעטיפשה חייב לבער, מפני שראוי לחמץ בה כמה עיסות אחרות. אף על פי שכל מאכל שאינו ראוי לאכילת אדם אין בו איסור, כמו שדרשו (בע"ז טו) מלגר אשר בשעריך תתננה ואכלה – הראויה לגר קרויה נבלה ושאינה ראויה לגר אינה קרויה נבלה, שונה כאן הואיל וראוי לחמץ בה עיסות אחרות, לכך אסורה. וזהו הטעם לכך שאסרה תורה את אכילת השאור, הגם שאינו ראוי לאכילה כמות שהוא – מפני שראוי לחמץ בו (ר"ן; מג"א תמב סק"ד).

מבואר מדברי הר"ן מסברת 'ראוי לחמץ' גורמת חיוב דאורייתא באכילת דבר שאינו ראוי לאדם. אך יש סוברים שזה אמור רק כשאוכלו כדרך אכילה כגון שמערבו בעיסה, אבל אם אוכלו כשהוא בעינו, הרי זו אכילה שלא כדרך ופטורים עליה (עפ"י צ"ח; מגן האלף לגרא"ל מפלאצק; חו"א קטז, ב). ויש סוברים שחידוש הוא בחמץ לחייב אף באופן זה, כדין האוכל שאור (עפ"י פרי מגדים תמב בא"א יד. וכן נקט בשבט הלוי ח"א קנב וח"ז קטז, ג. וע"ע בשאלות ותשובות לסיכום לעיל כד).

מכאן למדו אחרונים לענין שאר דברים שנפסלו מאכילה, אם הם ראויים לתקן מאכלים אחרים ועומדים הם לכך, כגון שמרים של איסור – אסורים (עפ"י חוות דעת יו"ד קג, א; אחיעזר יו"ד יא; חו"א קטז, ע"ש).

וכ"כ הגאון הצדיק רבי בן ציון אבא שאול זצ"ל [עלתה נשמתו הטהורה היום יום שני י"ט תמוז תשנ"ח – שעת כתיבת הדברים לראשונה. תנצב"ה] בספרו אור לציון (ח"א לד) אודות השהיית חומצת לימון בפסח. וכתב שאפילו נפסלה מאכילת כלב, אם היא ראויה ועומדת לתיקון מאכלים – יש לצדד שאסורה בפסח אפילו בהשהייה.

אלא שיש סוברים שאם אינם עומדים כמות שהם עתה לתיקון מאכלים אלא על ידי פעולות שונות ושינויים כימיים, אינם נידונים כפת העומדת לחמץ. ע' בשו"ת אחיעזר שם; הר צבי יו"ד פג; מנחת יצחק ח"ה ה; ברכת שמעון פסחים יד.

והמאירי כתב להעמיד הברייתא כרבי מאיר הסובר (בע"ז טו) נבלה שאינה ראויה לכל ב פטורים עליה, אבל אם אינה ראויה לגר וראויה לכלב – חייבים. אך לרבי שמעון אינו חייב לבער.

משיטתו יש סיוע לדברי הנודע-ביהודה (יו"ד כו) שהלכה כרבי מאיר. ואולם פקפקו הרבה על דבריו. עפ"י שבט הלוי ח"א קנב. וע' קובץ שעורים.

ודעת הראב"ד (בהשגותיו על הרמב"ם הל' חמץ א, ב, ד, יא), שלא הוזכרה בברייתא סברת 'ראוי לחמץ בה עיסות אחרות' אלא בפת שאור, שאף על פי שאינה ראויה לאכילת הכלב חייב לבער מפני שראוי לשחקה ולחמץ בה, אבל פת חמץ שנפסלה מאכילת אדם בלבד, אף בלא שראוי לחמץ בה חייב לבערה. [ולכן בברייתא שבסמוך, לענין טומאת אכלים בפת שעטיפשה, לא הוזכר בה 'מפני שראוי לחמץ'. אחרונים]. ומאידך אם נפסל החמץ מאכילת כלב, אפילו ראוי לחמץ בו אינו חייב לבער מפני שאינו עומד לכך. ובארו אחרונים טעמו (ע' ברוך טעם שער הכולל א; אחיעזר ח"ג ה, ב; אבי עזרי ריש הלכות חמץ; שבט הלוי ח"א סוס"י קנב), כי אמנם לא חייבה תורה על אכילת דבר פגום שאינו ראוי לאדם, אך לא פקע ממנו תורת 'אכל', ועל כן אסור מהתורה להשהותו בפסח. ודין השבתת חמץ והשהייתו אינו תלוי בהכרח בדין אכילתו. ואפשר שגם אסור בהנאה, כי אין ללמוד מנבלה אלא לענין איסור אכילה (ע' משנה למלך הל' אבל יד, כא; חזון איש קכד. וע"ע מרחשת או"ח ד).

הפת שעטיפשה חייב לבער... דוקא כשעטיפשה מאכילת אדם וראויה היא לכלב, אבל נפסלה מאכילת כלב – פטור שכבר יצאה מתורת 'אכל' והריהי כעפר בעלמא, וכמו ששנינו בתוספתא 'מלוגמא שנסרחה אין צריך לבער'. כן היא שיטת הרי"ף, הרמב"ם והרא"ש (ומותר גם בהנאה, ויש מתירים אף באכילה. ע' חו"א קטז, ז).

במה דברים אמורים כשנפסלה לפני שנאסרה, כלומר לפני שהגיע הפסח או אף בפסח וקודם שנתחמצה, אבל לאחר שנתחמצה בפסח, לא פקע ממנה איסורה, גם אם נפסלה מאכילת כלב (ר"ן ועוד, עפ"י הירושלמי; רמ"א).

יש מי שכתב [בדעת הרמב"ם, ואולי גם הראב"ד סובר כן], שאמנם לא פקע איסור הנאה בחמץ שכבר נאסר, וכדין איסורי הנאה הנקברים שגם אם נשרפו אפרן נשאר אסור. ואולם אין על פת זו שם 'חמץ' ואין בה מצות 'תשביתו' האמורה בחמץ, אלא שצריך לקברה כשאר איסורי הנאה (עפ"י אבי עזרי (מהדו"ד) חמץ ד, יא).

ובקובץ שעורים משמע שלפי דעת הרמב"ם אפילו נסרח לאחר שנאסר אין צריך לבער שהרי הוא כמבוער ואינו בעולם. אך זה דוקא לפי מה שפסק כחכמים שביעור חמץ בכל דבר, אבל לרבי יהודה שאין ביעור חמץ אלא שריפה, כיון שכבר נתחייב לשרוף לא פקע חיוב זה גם לאחר שנסרח. והירושלמי הולך בשיטה זו.

ואולם דעת הראב"ד שפת שאור שונה מחמץ, שאף על פי שנפסלה מאכילת כלב [קודם שנאסרה], הואיל וראויה לחמע בה עיסות אחרות חייבים עליה, כמוזכר לעיל.

[וכבר הקשו על הרמב"ם והעומדים בשיטתו, מדברי התוספתא שמפורש בה שהשאור אינו ראוי לאכילת כלב ואעפ"כ חייבים עליו. וכתבו אחרונים לחלק בין שאור שנפסל מאכילת כלב בגלל חימוצו הקשה, שבוה חייבה תורה, ובין קלקול אחר, מחמת עיפוש וכדו' שכבר אינו נחשב 'אוכל' אלא עפר בעלמא (עפ"י אור שמח הל' חמץ א, ב; באור הלכה תמב, ט).

'אם טח פניה בטיט בטלה' – שאז החמץ מאוס (ע' רא"ש וקרבן נתנאל).

ממשמעות דברי התוס' היה נראה לפרש שאין הטעם משום מיאוס [שאפשר לא נמאסת מאכילה אלא השיכבה החיצונית] אלא משום שינוי מעשה שהוא מועיל עם הייחוד לישיבה. ואולם מהרש"א ומהרש"ל פרשו דברי התוס' בענין אחר. [ייש להעיר שמהתוס' בסנהדרין (נח. ד"ה נתנו) משמע כדעת מהרש"ל שגם לר' שמעון בן אלעזר צריך שינוי מעשה ואין די בייחוד לבדו. אלא שצ"ע לפי זה מה מתרץ רב יוסף, הלא בצק שבסדקי עריבה אין בו שינוי מעשה ואף רשב"א מודה בזה שצריך לבער? וצריך לומר שכאן עדיף מאחר והוא בטל לכלי ונעשה חלק ממנו, ומ"מ דוקא לרשב"א אבל לתנא קמא, כל שלא נמאס מאכילה צריך לבער].

ולהלן אמרו בעריבת העבדנים שנתן לתוכה עורות, אפילו שעה אחת אינו חייב לבער, ומשמע מדיוק לשון רש"י (בסד"ה רבי נתן) שלא נפגם החמץ מאכילה בפועל אלא האדם ביטלו מתורת חמץ הגם שהוא ראוי. וא"ת הלא הלכה כתנא קמא שכופת שאור שייחדה לישיבה זקוק לבער אם לא טח פניה בטיט – ומאי שנא? וצריך לומר שנתנית העורות נחשבת שינוי מעשה, כטח פניה בטיט (עפ"י קוב"ש, ע"ש). וזה סיוע לסברה האחרונה שאעפ"י שלא נמאס ממנו, אם ייחדה ועשה מעשה – אין חייב לבער (וע"ע קהלות יעקב מד).

ומכל מקום, לפי שתי הסברות נראה לכאורה שאין מועילה טיחת פניה בטיט לאחר שכבר נאסרה, וכדין נסרחה ונפסלה מאכילת כלב, שאם נתחמצה בפסח לפני שנסרחה, חייב לבער.

'אמר עולא: לא אמרן אלא בעריבה, אבל בבית חייב לבער. מאי טעמא? דזימנין דכניש להו ונפלי גבי הדדי'. ולולא טעם זה אינו חייב לבער, ואף על פי שיש לו ברשותו כזית חמץ בין הכל – משום שבצק שבסדקי קרקעו של בית הרי זה כמקום העשוי לחזק מפני שאינו מקפיד עליו ועשוי לידרס ברגלי אדם (מלחמות ה'). ויש אומרים, אפילו אין הבצק דבוק בסדקים, כל שאין חשש שיתקבץ לכזית אינו חייב לבער (עפ"י הרא"ש).

ומכל מקום צריך שיבטל את החמץ, ואם לא ביטל קודם זמן איסורו – צריך לבער (מגן אברהם תמב סק"ב; משנ"ב שם סק"ז).

ופירש בפרי מגדים שזה אמור כשאין החתיכות דבוקות. ונראה לפרש דבריו שאם הן דבוקות בסדקים וכד', הרי גם ללא שביטל במפורש אינו עובר עליהן, שבטלות הן מאליהן.

ומה שאמרו (לעיל ו) 'פירורים ממילא בטלי' אף ללא ביטול מפורש – זהו בשאר מיני חמץ, אבל בצק

הואיל וראוי לדבוק טעון ביטול. ולכך האופים מצות בפסח מבטלים מראש את כל הפירורים הנופלים והנדבקים בכלים (או"ח תס, ג).

ומהר"ם חלאה כתב שבבית [שלא כבעריבה] אינו חייב לבער בפחות מכזית מפני שהוא מאוס ומלוכלך. ולכאורה נראה לדבריו שהוא בטל ממילא. ואעפ"כ במקום העשוי להתכבד ולהתאסף – חייב לבער, הגם שמסתמא אין חשש שמא יבואו לאכלו, אפשר מפני שלא חילקו חכמים בדבר.

'... ולא הארכת לברך דברי אביי דהא במקום לישה והא שלא במקום לישה, ולכתוב שיטת רש"י ור"י – לפי שישאל קדושים הם וגוררין ומבערין כל חמץ הנמצא אפילו כל שהוא, ואפילו אם נדבק בכותלי הבית. כתב זקני רב"ן ז"ל בחיבורו, ומה שנהגו לגרר הכותלים והכסאות שהגיע בהן חמץ קודם הפסח – מצאתי לו סמך בירושלמי' (מתוך הרא"ש).

החזו"א (קטו, יד) העיר הלא לפי הר"ף לכאורה חייבים לבער מן הדין כשלא עשוי לחזק אף פחות מכזית [וגם לאחר הביטול, חייבים לבער מתקנת חכמים]. וצידד שמא נהגו להחמיר אף בעשוי לחיזוק.

ואולם לפי מה שכתב מהר"ם חלאה אין צורך בכך, כי אף בשינוי עשוי לחיזוק אין צריך לבער בבית מפני שהפירורים מאוסים. לא דיבר הר"ף אלא בבצק שבסדקי עריבה שהוא נקי וראוי לאכילה. ולפי זה חמץ שאין בו כזית במקום אחד [שאינו עומד להאסף עם חמץ אחר] והוא אינו נקי, אין חיוב לבערו מדינא אלא ממנהגא (וע' גם ברי"א"ו כאן בשם זקנו הר"ד). אך יש סוברים דוקא בדבוק בסדקים וכד' כנ"ל. ואולם החזו"א נקט (ע"ש בס"ק יג) שלכל הדעות דוקא בדבוק לקרקע הבית א"צ לבער מדינא, אבל בחמץ תלוש שעומד לינטל חייבים לבערו לכולי עלמא אף בפחות מכזית. עוד בדיני ביעור ובדיקת פירורים – ע' במובא לעיל ו.

הפת שעייפשה ונפסלה מלאכול לאדם והכלב יכול לאוכלה – מטמאה טומאת אוכלין. לדעת הרמב"ם (טומאת אוכלין ב, יד), מאכל שנפסל מאכילת אדם אינו מקבל טומאה מכאן ולהבא, אלא שאם נטמא ואחר כך נפסל, לא נטהר. [וכבר העירו האחרונים מהמשמעות הפשוטה של הברייתא. ויש אומרים שמודה הרמב"ם בפת, הואיל וראויה לחמץ בה עיסות אחרות, מקבלת טומאה. אך יש חולקים. ע' חזו"א קטו, ג; קובץ שעורים; אחיעזר ח"ב יא, יא; דובב מישרים ח"א קכת; שבט הלוי (ח"א קנב); אבי עזרי (ריש הלכות חמץ)]. ואין כן דעת הראב"ד (שם) ועוד ראשונים, אלא בכל אופן אינו יוצא מתורת קבלת טומאה עד שייפסל מאכילת כלב. וכן מורה פשט דברי רש"י כאן, שלא פקע ממנו תורת 'אוכל' לענין טומאה כלל. ע"ע בענין זה, במובא לעיל טו:

דף מו

כגון דאיכא פחות מכביצה אוכלין ונגעו בהאי בצק; בפסח דאיסורו חשוב – מצטרף... אם ננקוט שהאוכל מקבל טומאה אף בפחות מכביצה, לא היה צריך להזכיר ענין צירוף לכביצה כלל, אלא בפסח שאיסורו חשוב – מקבל טומאה, ובשאר ימות השנה תלוי אם מקפיד אם לא. אלא שלענין טומאת עצמו אין נפקא מינה אם נטמא אם לאו, שהרי בלאו הכי אסור משום חמץ, לכך נקט הנפקותא לענין לטמא אחרים (עפ"י תוס' שבת צא. ד"ה אי. ע' בפירוט בשיטות הראשונים בשיעור קבלת טומאת אוכלין, במובא בנבחים לא).

בשאר ימות השנה בקפידא תליא מילתא, אי מקפיד עליו חוצץ ואם רוצה בקיומו הרי הוא כעריבה. אף על פי שבבוא הפסח יקפיד על הבצק הזה לסלקו, אעפ"כ אינו חוצץ בשאר ימות השנה.

ד. נחלקו הראשונים על חמץ שאינו אסור באכילה אלא מדרבנן, כגון חמץ נוקשה לדעת חכמים, האם חייבו חכמים לבערו בפסח; לדעת התוס' (בריש מסכתין) והר"ן (כאן ולהלן מה) חייבו. ודעת הסמ"ק והטור לפטור.

ה. במגן אברהם (תמו סק"ה) הכריע שחמץ נוקשה אינו אסור במשהו. וכן דעת הרבה אחרונים (עפ"י משנ"ב תמב סק"ט).

ג. 'שיאור' הוא בצק שהחל להחמיץ. לדברי רבי מאיר (מה): היינו שהכסיפו פניו. ולרבי יהודה, רק כשהתחיל ליסדק כקרני חגבים.

השיאור אסור באכילה ובהנאה ודינו בשריפה. ולרבי מאיר, האוכלו לוקה ארבעים, שכן סובר חמץ נוקשה ב'לאו' כנוכר. ואילו רבי יהודה (מה) חולק וסובר שהאוכלו פטור.

א. הלכה בזה כרבי יהודה. ואולם לענין סימני השיאור פסק הרי"ף כרבי מאיר שכל שיש בו כקרני חגבים הרי זה חמץ גמור.

ב. אפשר שלרבי יהודה השיאור אינו 'חמץ' ממש, ואפשר ספק חמץ הוא (כן נסתפק רבי זירא בחולין כג:). ועכ"פ אינו בכלל 'מצה' הלכך פסול למנחה אף בדיעבד (עפ"י מנחות נג.). ונראה שכמו כן אין אדם יוצא בו ידי חובת אכילת מצה (שפת אמת שם). ויש אומרים שאסור באכילה מהתורה משום לאו הבא מכלל עשה שהרי אמרה תורה אכול מצה וזה אינו 'מצה' (עפ"י משכנות יעקב קמג. וסברא זו כתב הגרעק"א בדעת רבי מאיר. וע' גם בקר"א מנחות נב:).

שיאור דרבי מאיר, כלומר זה שהכסיפו פניו; לרבי יהודה, נותנו לפני כלבו (ומהתורה מותר אף באכילה, אלא שחכמים אסרוהו. תוס' עפ"י חולין כג:).

שיאור דרבי יהודה, זה שנסדק כקרני חגבים; הריהו חמץ גמור לדעת רבי מאיר (כדלהלן מה: מנחות נג.). דיני שיאור במנחות – ע' מנחות נב-נג.

דיני הקטרת שאור או דבש, מקצתו ועירובו – במנחות נה.

דפים מג – מה

פא. האם התר מצטרף לאיסור, לחייב עליו באיסורי אכילה וכד'?

שאלת 'התר מצטרף לאיסור' שנויה במחלוקת תנאים ואמוראים; –

אמר רבי אבהו אמר רבי יוחנן: כל איסורים שבתורה (של חולין) אין התר מצטרף לאיסור (להשלימו לשיעור חיוב) חוץ מאיסורי נזיר, שהרי אמרה תורה משרת. וגם בקדשים סובר רבי יוחנן התר מצטרף לאיסור (כל אשר יגע בבשרה יקדש – להיות כמוהו. והוקשו כל הקרבנות והמנחות אלו לאלו. ע' זבחים צה.). והרי אלו שני כתובים הבאים כאחד, לפיכך אין מלמדים לשאר מקומות. מבואר בגמרא שרבי יוחנן אמר דבריו בשיטת רבי עקיבא, אבל לדעת חכמים אפילו בנזיר אין התר מצטרף לאיסור (ומשרת – לטעם כעיקר). ואולם בקדשים מודים חכמים שהתר מצטרף לאיסור – מחטאת.

יש ראשונים שנקטו שלפי הסוגיא בנזיר (לז), לחכמים אין התר מצטרף לאיסור אף בקדשים, שלא כסוגיתנו (עתוס' ד"ה ורבנן; רש"י ורא"ש נזיר שם).

זעירי מוסיף – בשיטת רבי אליעזר הדורש כל – אף הקטרת שאור על המזבח, התר מצטרף לאיסור (כל

שאר – לרבות מקצתו / עירובו. ערש"י ותוס'. מבואר בגמרא שלפי שיטתו הוא הדין חמץ בפסח (שנאמר בו כל מחמצת) התר מצטרף לאיסור. ולחכמים שאינם דורשים 'כל', אין התר מצטרף לאיסור בהקטרת שאור ובחמץ בפסח.

כמה ראשונים נוקטים שלדעת רבי אליעזר, הוא הדין לכל איסורים שבתורה שנאמר בהם 'כל', כגון חלב ודם – התר מצטרף לאיסור (ערמב"ן, מהר"ם חלאה, חושי רבנו דוד). ויש חולקים וסוברים שכל 'כל' האמור בשאר איסורים נצרך לענינו, ורק 'כל' האמור בהקטרת שאור ובחמץ דרשוהו להתר מצטרף לאיסור (עפ"י מאירי).

אביי רצה להוכיח שבכל איסורי תורה התר מצטרף לאיסור. ואולם רב דימי דחה ההוכחות ותירץ דברי רבי יוחנן.

א. לאביי, לומדים מנזיר לכל מקום. ודוקא לרבי עקיבא, אבל לחכמים אין התר מצטרף לאיסור לא בנוזר ולא בשאר מקומות (תוס').

יש אומרים שאביי חזר בו ונקט לבסוף שאף לרע"ק אין התר מצטרף לאיסור בשאר איסורים (עפ"י תוס' נזיר לו. וכ"מ בספר הישר לר"ת תרצד).

ב. להלכה, הרמב"ם (נזירות פ"ה ד ח) פסק שאין התר מצטרף לאיסור אפילו באיסורי נזיר [פסק כחכמים ולא כרבי עקיבא. עפ"י כס"מ הל' חמץ א,ו]. ואילו מדברי הרמב"ן (במלחמות ה) נראה שנקט הלכה כרבי יוחנן.

ובקדשים, יש פוסקים התר מצטרף לאיסור (ע' רמב"ן ומהר"ם חלאה ומאירי) ויש פוסקים שאינו מצטרף (עפ"י ר"ג כריתות ו. כסף משנה הל' חמץ א,ו בדעת הרמב"ם; הערוך ד'ם' ג). ואולם בהקטרת שאור כתבו שהתר מצטרף לאיסור, כזעירי (ע' כס"מ ולח"מ ואבן האזל איסור"מ ה,א). ובחמץ בפסח נקט הרמב"ם (חמץ א,ו ובכס"מ) שאין התר מצטרף לאיסור. וכן האריך הרמב"ן. ואילו בעל המאור נקט שמצטרף, כרבי אליעזר שכמותו סתמה משנתנו. וכן דעת ריא"ז.

מבואר בגמרא שאין אומרים התר מצטרף לאיסור (לרבי עקיבא) אלא כשאוכל האיסור וההתר בבת אחת, לא בזה אחר זה. [ואולם איסורי נזיר כגון חרצנים וזגים, מצטרפים זל"ז אפילו בזה אחר זה].

א. התוס' (בסד"ה כמאן) נקטו, דוקא כשההתר והאיסור מעורבים יחד מצטרפים. ואילו מרש"י משמע אפילו בשאינם מעורבים או בלועים זב"ז (ע' קובץ שעורים. וערש"י מה. ד"ה ה"ג ורבנן). וכן נראית דעת הראב"ד (בהשגותיו על המאור).

ב. רש"י כתב, כשאומרים התר מצטרף לאיסור היינו באופן שהאיסור אינו נותן טעם בהתר, כי או יש לאסור גם מצד אחר, משום טעם כעיקר וכדלהלן. [וע' בחזו"א (ק"ז,ו) שאין התר מצטרף לאיסור אלא אם נוח לו בתערובתם, או כשניכר טעם האיסור בתערובת].

ג. כתבו התוס' (בד"ה אלא – עפ"י הגמרא בנוזר לו): אין אומרים התר מצטרף לאיסור אלא כשהאיסור מרובה על ההתר או שווה לו, ולא כשההתר מרובה על האיסור. מלבד לאביי אליבא דר"א בחמץ, מרבה מכל להצטרף אף באופן זה.

ויש סוברים שגם כאשר ההתר מרובה – מצטרף לאיסור, כל שניכר טעם האיסור בכל (כן משמע ברמב"ן, וכן כתב מהר"ם חלאה. וע' גם ברמב"ם הל' נזירות ה ובכס"מ הל' חמץ א,ו ד"ה ולכן [ושם לא כתב להצריך נתינת טעם של האיסור]).

ד. מפשטות דברי הגמרא [הואיל וזר לוקה עליהן בכזית'] נראה שהתר מצטרף לאיסור לענין חיוב מלקות. ויש חולקים [ולדעה זו יהא מוכח שחצי שיעור בתערובת אין בו איסור תורה ולכך מועיל דין צירוף, לאיסור תורה. עפ"י ר"ש].

ה. שני איסורים שונים אינם מצטרפים זה לזה לחייב, אף לא על אחד מהם, כי מה ראית ללקות על אחד יותר מחברו (עפ"י מאירי). ויש שצדדו מצד הסברא ללקות שתים (ע' קובץ שעורים).

דף מר

פב. א. חמץ המעורב בדבר אחר, ויש בו כזית בכדי אכילת פרס – מה דין האוכלו בפסח?
 ב. מנין שהטעם כעיקר, ומאי נפקא מינה?

א. תערובת חמץ, כשיש בחמץ כזית בתוך כדי אכילת פרס (לרש"י: ארבע ביצים. לרמב"ם: שלש); משמע בגמרא שהאוכל חייב לדברי הכל, ואף לפי חכמים הסוברים בשאר תערובות-חמץ שאין עוברים עליה בולא כלום.

א. מרש"י משמע שאינו חייב אלא אם אכל כשיעור פרס, שנמצא אוכל כזית מן האיסור ואם אכל פחות, אסור מהתורה מדין 'חצי שיעור'. ויש לדון בתערובת של כזית בשני פרסים ומיהר ואכל הכל בתוך כדי אכילת פרס. מהגרשו"א].

ויש סוברים (ר"ח כהן, הובא ברא"ש חולין פ"ו; ר"ת) שבתערובת כזית בכדי אכילת פרס חייבים על אכילת כזית מן התערובת.

ב. הרמב"ם (חמץ א, 1) פסק שאינו חייב אלא מלקות אבל פטור מכרת ומקרבן. ואילו הרמב"ן (בהשגותיו לספר המצוות, לאוין קצח) והרא"ש (בתשובה טו, ב) חולקים וסוברים שיש בדבר חיוב כרת, וכן הוא בכל התורה.

ג. כן הדין בכל האיסורים, שאם יש כזית מן האיסור בכדי אכילת פרס – לוקים עליו מהתורה (רבי יוחנן. ע"ז סח). ויש אומרים שאם האיסור נימוח ואין ממשותו קיימת, אין בו מלקות אלא דינו כ'טעם בלבד וכדלהלן (עפ"י בעל המאור). וכמה ראשונים חולקים.

ד. לדעת הסוברים טעם כעיקר דרבנן, אם יש כזית בכדי אכילת פרס, כתב הבית-יוסף (יו"ד צח) שחייבים מדאורייתא (וע' גם בפני יהושע כאן). ויש אומרים שאם נוקטים טעם כעיקר דרבנן, גם אם יש כזית בכא"פ אינו אסור מהתורה (עפ"י מרדכי ע"ז תתנד; הגהות מיימוניות מאכלות אסורות טו. וע"ע: מנחת כהן ספר התערובת ב; ברכת שמעון יג; שבט הלוי ח"ז קכט).

ה. תערובת איסור כזית בכדי אכילת פרס באופן שאין מורגש טעמו של האיסור, כגון מין במינו; יש אומרים שבטל ברוב מן התורה (תוס' כאן ובכ"מ). ויש אומרים שחייבים עליה (וע' רד"ה כאן; וכן צדד הר"ש בטבול יום ב, ד). וע"ע: חו"א קיו; ערוך השלחן יו"ד צח, טו. ונפקא מינה – לספק, אם נידון כספק דאורייתא או דרבנן.

ב. חכמים למדו טעם כעיקר ממשרת האמור בנזיר, שאם שרה ענבים במים ויש בהם טעם יין – חייב. ומכאן הם דנים לכל התורה כולה ב'קל וחומר' מנזיר שאיסורו קל, שאינו איסור עולם ואינו איסור הנאה ויש התר לאיסורו. רבי עקיבא למד זאת ממה שאסרה תורה השימוש בכלי הנכרים במלחמת מדין בלא הכשר – משמע שהטעם אוסר כמו העיקר. [אבל לחכמים אין ללמוד משם, כי דין גיעולי נכרים חידוש הוא שהרי הטעם הבלוע בכלים פגום במקצת ואינו אוסר בעלמא].
 וישנם דעות תנאים שטעם כעיקר – דרבנן (ע' חולין קח וע"ז טו. וראה בסמוך).

א. מדברי רש"י עולה שהטעם אוסר גם אם אין בו ממשות. וגם אם אין התר מצטרף לאיסור – הריהו עושה את התערובת כולה כאיסור. ומשמע לדבריו שדבר האסור שאין בו שיעור חיוב,

אם נותן טעם במאכל אחר – חייבים עליו. וכן דעת הרא"ש (בסוף הלכות חלה). ואילו הר"ש (טבול יום ב) חולק וסובר שאי אפשר שחצי שיעור בתערובת יהא חמור יותר מחצי שיעור בעין (וע' בבאור מחלוקתם בקובץ שעורים).

ב. חכמים החולקים על ר"א בכותח ופוטרים על אכילתו בפסח, סוברים טעם כעיקר מדרבנן ולא מדאורייתא, כי ממשרת הם לומדים התר מצטרף לאיסור, וגיעולי נכרים חידוש הוא ואין ללמוד משם (רש"י).

ונחלקו הראשונים ז"ל להלכה, האם טעם כעיקר דאורייתא [אף ללא ממשות מהאיסור], ולוקים על כל כזית שבו (וכן דעת רבנו תם בתוס' בכורות טו. וחולין צט. ורבנו חיים – מובא ברא"ש חולין פ"ז; רשב"א ור"ן חולין שם). או מדרבנן (ערמב"ם הל' מאכ"א ל שאסור מדברי סופרים. וכן כתב רש"י בחולין צח ובע"ז סח. וכתבו כמה אחרונים שאם יש ממשות של איסור, גם לרש"י אסור מדאורייתא). והשו"ע (זו"ד צח) נקט לעיקר טעם כעיקר דאורייתא.

לדעת הר"י מאורלינש, טעם כעיקר איסור עשה הוא ואין לוקים עליו. והרז"ה כתב שאין לוקים על טעם כעיקר אלא בנוזר בלבד, אבל בשאר מקומות לא לפי שאין עונשין מן הדין. וכן דעת הראב"ד אליבא דרבנן [וכן נקט רבי יוחנן לדינא], אבל לרבי עקיבא – לוקים על טעם כעיקר בכל האיסורים. והתוס' צדדו לומר שמרע"ק נשמע לרבנן, שלוקים על טעם כעיקר. ויש אומרים שאין לוקים על 'טעם' אלא בנוזר בלבד שהוא מקור הדין ולא בשאר איסורים, שאין עונשים מן הדין (עפ"י רז"ה. וכו"נ מדברי הירושלמי – עתוס' זבחים עט. ד"ה אמור). עוד כתב הרז"ה: אין אומרים 'טעם כעיקר' אלא כשנימוח כזית מן האיסור בכדי אכילת פרס וגם הטעם הראשון של האיסור מורגש, להוציא אם נתן טעם אחר. והראב"ד והרמב"ן השיגוהו.

ע"ע בפירוט שיטות הראשונים, במנחת כהן ופרי מגדים יו"ד צח, ובפתיחה הכוללת שלו להלכות פסח; שו"ת אחיעזר ח"ב י; חזון איש יו"ד כד.

פג. א. מקפה של תרומה שיש בה שום ושמן של חולין, או להפך – האם טבול יום פוסל את כולה במגעו?
ב. האם אפשר לתלות לקולא (- שאני אומר) בספק תערובת של תרומה וחולין?

א. המקפה (= תבשיל עב. ערש"י) של תרומה, והשום והשמן של חולין, ונגע טבול יום במקצתם – פסל את כולם, שהמקפה עיקר (ואפילו נגע בשום בלבד, החמירו חכמים שיפסול הכל מפני שרובו תרומה והשום נאכל עמו. עפ"י מפרשי המשנה טבול יום ב, ג; חזו"א קיז, ח).

מקפה של חולין ושום ושמן תרומה [והם מפוזרים] – לא פסל אלא מקום מגעו בלבד. ואין אומרים ייבטלו התבלינים למקפה ולא יפסול כלום (כפרש"י) – הואיל וזר לוקה עליהם בכזית [אביי מפרש, הואיל והתר מצטרף לאיסור ואם אכל כזית בין הכל לוקה, לכך אין ההתר מתבטל. ורב דימי מפרש כשיש בתבלינים כזית בכדי אכילת פרס, שאם יאכל 'פרס' נמצא שאכל כזית תרומה. ומכל מקום אינה חמורה כתרומה עצמה שתפסל המקפה כולה, שאינו אלא 'דימוע'. עפ"י רש"י].

משמע מרש"י שהתבלינים מעורבים במקפה, ומדין 'דימוע' דנו בסוגיא. והתוס' חולקים וסוברים שאם הכל מעורב, תלוי הדבר במחלוקת תנאים (בטבול יום) האם נפסל הכל במגעו או הכל טהור. וכאן מדובר שהשום והשמן נמצאים בעין, והואיל ואין בהם כביצה אינם מקבלים טומאה אלא מדרבנן, ונפסל מקום מגעו.

ב. סברת 'שאני אומר' אינה אמורה אלא באיסור דרבנן כגון תבלין תרומה או תרומה בזמן הזה, ובמקום שיש ספק האם חולין נפלו לתוך תרומה ותרומה לתוך חולין או חולין לחולין ותרומה לתרומה – הלכך תולים לקולא.

א. מדובר אף כשנתערב מין בשאינו מינו, שמדין תורה אינו בטל ברוב, כל שרבה ההתר על האיסור אומרים 'שאני אומר' בדרבנן (עפ"י תוס').

ב. משמע בסוגיא שאילו 'כזית בכדי אכילת פרס' היה מדרבנן, אף על פי שהספק הוא באיסור תורה שנתערב – היינו הולכים לקולא.

דף מה

פד. א. בצק שבסדקי עריבה – האם צריך לבערו בפסח?

ב. פיורוי בצק המפוזרים ברשותו של אדם – האם חייב לבערם?

ג. הפת שעטיפשה – האם חייבים לבערה? ומה דינה לענין טומאת אכלין?

ד. כופת (= גוש קשה) שאור שיחדה לשיבה – האם מותר לקיימה בפסח?

ה. עריבת העבדנים שנתן לתוכה קמח – האם חייב לבער?

א. שנינו, בצק שבסדקי עריבה; אם יש כזית במקום אחד – חייב לבער, ואם לאו – בטל במיעוטו. ונאמר בגמרא שתי לשונות בדברי שמואל, האם מדובר דוקא בבצק הנמצא במקום שאין עשוי לחזק, אבל אם עשוי לחזק – אף בכזית אין זקוק לבער, או מדובר במקום העשוי לחזק, אבל בשאינו עשוי – אף בפחות מכזית זקוק לבער.

רב הונא הסיק [מכח הקושיא מסתירת הברייתות] לחומרא; רק במקום העשוי לחזק וגם אין בו כזית – בטל, אבל אם יש בו כזית או שהוא במקום שאין עשוי לחזק – חייב לבער.

רב יוסף תלה שאלה זו במחלוקת התנאים אודות גוש חמץ שיש בו כזית וביטלו האדם מתורת אוכל למטרה אחרת – האם חייבים לבערו (ת"ק) אם לאו (ר' שמעון בן אלעזר).

ואביי מפרש ששלשה מקומות חלוקים בעריבה הם; בת חתי יתה, מקום שפיכת המים, שם ודאי הבצק עשוי לחזק ולהועיל ואפילו בכזית הריהו כמבוטל [לדעת רבי שמעון בן אלעזר]. במקום לישא, כלומר בדפנות; יש בו כזית – חייב לבער, אין בו כזית – פטור. שלא במקום לישא, כלומר בשפתה (רב אשי) – אפילו פחות מכזית חייב לבער. כן פרש"י.

א. לפירוש התוס' בדברי אביי, מקום העשוי לחזק את הכלי; אם יש בבצק כזית והוא נמצא

במקום לישא שיש חשש שידבק לעיסה אחרת או יתן בה טעם – חייב לבער. אין בו כזית, או אפילו יש בו כזית אבל אינו במקום לישא – פטור. מקום שאינו עשוי לחזק הכלי, חייבוהו לבער מלבד אם אין בו כזית וגם אינו במקום לישא. כלל הדבר: בכל שתיים לריעותא חייבוהו חכמים לבער; כזית ומקום לישא, או כזית ואינו עשוי לחזק, או אינו עשוי לחזק ומקום לישא.

ב. הרי"ף פסק כרב הונא שבכזית חייב לבער בכל אופן, ובפחות מכזית חייב רק במקום שאין עשוי לחזק, ובין במקום לישא בין שלא במקום לישא. ולזה הסכימו כמה ראשונים.

ואילו ר"ח רז"ה ובעל העיטור פסקו כאביי שפחות מכזית בדפנות אינו חייב לבער. והרי"צ גיאות פירש שאפילו בכזית, אם הוא עשוי לחזק ואינו במקום לישא – אין זקוק לבער.

ג. דעת כמה ראשונים ואחרונים שאף בפחות מכזית יש איסור תורה בהשהיה אם לא ביטל, וכדין 'חצי שיעור' האסור מהתורה. ויש מהאחרונים שחולקים.

אמר רב נחמן: שני חצאי זיתים וחוט של בצק ביניהם; רואים, כל שאילו ינטל החוט וניטלים עמו – חייב לבער, כדין 'כזית' במקום אחד. ואם לאו – אינו חייב לבער.

ב. פירורי בצק שבבית שיש בין כולם כזית; אמר עולא: חייב לבער. ואף על פי שבכל אחד אין שיעור כזית, פעמים כשמכבד ביתו הם מתכנסים יחדיו. נסתפקו במערבא האם חוששים לכך גם בבית ועליה, או בבית ואכסדרא, או בשני בתים זה לפניו מזה. ועלו הספקות ב'תיקו'.

א. הסכמת הפוסקים – דלא כהראבי"ה – להקל בספקות הללו. ויש אומרים: דוקא בחתיכות הדבוקות בכתלים או בסדקים, שבוזו אינו חייב לבער אלא אם יש כזית במקום אחד (ראשונים; מובא במג"א תמב סק"ב).

ואולם כבר נהגו ישראל קדושים לגרר ולבער כל הפירורים הדבוקים בכתלים ובכסאות (פוסקים).

ב. פירורי בצק, מאחר וראוי לצרפם ולדבקם, אינם בטלים מאליהם כמו שאר פירורי חמץ (כדלעיל ו). ולכך האופים מצות בפסת, מבטלים מראש את כל הפירורים הנופלים והנדבקים בכלים (פוסקים).

ג. הפת שעייפשה – חייב לבער, מפני שראוי לשוחקה ולחמץ בה כמה עיסות אחרות. ולדברי רבי אלעזר ברבי שמעון דוקא פת המקיימת לאכילה ולא כשייחודה לדבר אחר, כדלהלן.

א. הלכה כתנא קמא, כדלהלן. ואם נפסלה מאכילת כלב – אינו חייב לבער (רי"ף, רמב"ם ד, יא ועוד ראשונים; או"ח תמב). ודוקא כאשר נפסלה לפני הפסח או לפני שנתחמצה, אבל אם נתחמזה בפסח ואחר כך כן נפסלה – חייב לבער (רי"ף; רמ"א).

ולדעת הראב"ד (ריש הל' חמץ), פת שאור אפילו אם נפסלה מאכילת כלב קודם שנאסרה, הואיל וראוי לחמץ בה – חייב לבער. אבל חמץ אינו אסור כשנפסל לאכילת כלב אפילו ראוי לחמץ בו, מפני שאינו עומד לכך. ואם נפסל רק מאכילת אדם אסור אעפ"י שאין ראוי לחמץ בו עיסות אחרות.

ב. יש אומרים שחמץ שנפסל כשהוא בתערובת, אפילו ראוי לחמץ בו, אינו חייב לבער (עפ"י חרושי הגר"ח הל' מאכלות אסורות א, טו).

לענין טומאת אכלין, כל שנפסלה הפת מאכילת אדם, והכלב יכול לאכלה – מטמאה טומאת אכלין. משום רבי נתן אמרו: אינה מטמאה. והביאו סתם משנה בטהרות דלא כרבי נתן.

א. לדעת הראב"ד (טומאת אכלין ב, יד) ועוד ראשונים, מקבלת טומאה מכאן ולהבא. ואילו הרמב"ם כתב שמאכל שנפסל מאכילת אדם, שוב אינו מקבל טומאה מכאן ולהבא.

יש אומרים שמודה הרמב"ם בפת מפני שראוי לחמץ בה עיסות אחרות, לא פקע ממנה דין 'אוכל' (ע' דובב מישרים ח"א קכח; אחיעזר ח"ב יא, יא). ויש חולקים (ע' חזו"א דמאי טו, א).

ב. נפסלה מאכילת כלב – טהורה, שיצאה מתורת 'אכל' והרידה כעפר בעלמא (רי"ף).

ד. כופת שאור שייחדה לשיבה; רבי שמעון בן אלעזר אמר: בטלה ואינו חייב לבער (ואפילו ראוי לאכילה. תוס'). ותנא קמא חולק.

לפי לשון אחת, נחלקו אמוראים בשם רב האם הלכה כרבי שמעון בן אלעזר שבטלה (רב נחמן) אם לאו, אלא אם טח פניה בטיט (רב יצחק בר אשי). ולפי לשון אחרת, לדברי הכל פסק רב כתנא קמא.